EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

MÁSOD RÉSZE

Az parasztnépnek jobb részét választák
Álgyúk mellé és töltenie hagyák.
Pattantyúsok csak kilencen valának,
Forgódának, jámborul szolgálának.

Sőt az vártarendölés csak addég volt
Ilyen módon, míg az nagy törés nem volt,
Mert az törés után más rendölés volt:
Hová több legén kellött, bocsátva volt.

Az hat főhadnagyok mellett vitézök,
Kik mindvégig ott forgottak szegényök,
Főlegínyök, kikben én megnevezök,
Hogy mind éltig éljön az ő jó nevök.

Vala főhadnagy vitéz Dobó István,
Az ruszkai egyigyő Dobó István.
Másik hadnagy vitéz Mecskei István,
Egri tisztöt bírja ott ez két István.

Vitéz Pető Gáspár harmadik vala,
Vitéz Zoltai István negyed vala,
Vitéz Gergöly deák ötödik vala,
Vitéz Figedi János hatod vala.

Vitéz hadnagya Dobónak Vajda János,
Pestyéni János és Pozsgai János,
Nagy János, Vitéz János, Pribék János,
Farkas János, Bácsmegyei Terek János,

Vitéz Ferenc viceporkoláb, Nagy Tamás,
Filöp András, Bay Ferenc, Bay András,
Deli Balázs, Balog András, Nagy Balázs,
Pető hadnagya az Somogyi András.

Vélök Baksai Tamás és Nagy Tamás,
Viceudvarbíró az Paksi Borbás,
Kamoti Balázs, Szőke András, Rácz Farkas,
Garai Farkas és az Kusztos Balázs.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

A tüzérség megszervezése, a rugalmas védelem elve és a hősök örök névsora

A szakasz fő témája

Tinódi bemutatja az egri vár tüzérségének kritikus helyzetét és a puskaporos hordók mellé beosztott parasztokat. Rávilágít Dobóék zseniális, dinamikusan változó haditervére, majd ünnepélyes fogadalmat tesz a hősök nevének halhatatlanná tételére, amelyet a legfontosabb tisztek és elit katonák (a "Jánosok" és "Andrások") részletes lajstromával meg is kezd.

Mi történik ebben a blokkban?

*** 530–533. sor:** Kiderül egy megdöbbentő katonai részlet: az egész egri várban mindössze kilenc szakképzett tüzér (pattantyús) teljesített szolgálatot! Hogy ezt a hatalmas hiányt orvosolják, Dobóék a várba menekült jobbágyok, parasztok legértelmesebb, legügyesebb részét választják ki. Az ő feladatuk lesz az ágyúk fizikai mozgatása, tisztítása és nehéz megtöltése a hivatásos pattantyúsok irányítása alatt.

*** 534–537. sor:** Tinódi egy rendkívül fontos hadászati elvet rögzít. Ez a szigorú, bástyákra lebontott elosztás csak addig volt érvényben, amíg a török nehéztüzérség meg nem nyitotta az első hatalmas réseket ("nagy törés") a falakon. Miután a falak omlani kezdtek, Dobóék azonnal átváltottak egy rugalmas, mobil védelmi rendszerre: a katonákat nem kötötte többé a fix posztjuk, hanem mindig oda irányították a friss erőket, ahol a legnagyobb volt a vész.

*** 538–541. sor:** A krónikás itt közvetlenül megszólítja a hallgatóságot. Kijelenti, hogy a hat főhadnagy mellett harcoló vitézek, altisztek és egyszerű katonák ("szegényök") nevét azért szedi pontról pontra lajstromba, mert megérdemlik, hogy a hírnevük és az egri hősök emlékezete mindaddig éljen, amíg világ a világ.

*** 542–549. sor:** Tinódi újra megerősíti a legfelsőbb parancsnokság, a hat főhadnagy névsorát: az élen a ruszkai nemesi családból származó Dobó István és társa, Mecskey István áll (akik ketten viszik a vár és a püspökség hivatalos ügyeit), őket követi Pető Gáspár, Zoltai István, Bornemissza Gergely deák, és végül Figedi János.

*** 550–562. sor:** Megkezdődik a vár gerincét alkotó elit katonák és tiszthelyettesek felsorolása, amely a korabeli névdivat miatt elképesztő ritmikai játékot ad a versnek. Elsőként a Jánosok jönnek (Vajda János, Pestyéni János, Pozsgai János, Nagy János, Vitéz János, Pribék János, Farkas János és Bácsmegyei Török János). Őket követik a helyettes tisztek és az Andrások, köztük a két Bay testvér, Deli Balázs, Somogyi András (Pető hadnagya), valamint a gazdasági tisztségeket viselő Paksi Borbás viceudvarbíró, Szőke András, és a délszláv származású Rácz Farkas.

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

*** Pattantyúsok:** Tüzérek, ágyúkezelő mesterek.

*** Forgódának, jámborul szolgálának:** Becsülettel, hűséggel tették a dolgukat az ágyútűzben is.

*** Egyigyő:** Egyidejű, egyenlő rangú (itt arra utal, hogy Dobó és Mecskey egyenrangú társkapitányokként osztoztak a felelősségen).

*** Viceporkoláb:** Alvárnagy, a várkapitány-helyettes igazgatási segítője.

*** Viceudvarbíró:** Gazdasági és ellátási ügyekért felelős tisztviselő-helyettes a várban.

Érdekességek

*** Kilenc ember a világ ellen:** Döbbenetes belegondolni, hogy a korabeli Európa egyik legmodernebb tüzérségi ostromát egy olyan vár verte vissza, ahol mindössze kilenc hivatásos tüzér élt (532. sor). Ez azt jelenti, hogy a magyar tüzérség legendás egri teljesítménye – amikor Bornemissza Gergely lángoló hordói és célzott lövései rettegésben tartották a török tábort – valójában a parasztok gyorstalpaló kiképzésének és elszántságának köszönhető!

*** A nevek ritmusa (A „Jánosok és Andrások” klubja):** Tinódi zseniális énekmondó volt, aki tudta, hogyan tartsa ébren a hallgatóság figyelmét. A 550–553. sorokban szinte dobol a ritmus a hétszer ismétlődő „János” névvel. Ez nemcsak a fülnek volt fülbemászó, hanem a korszakban egyfajta "élő emlékműként" is szolgált: a várvédők családtagjai a piacon vagy a királyi udvarban az éneket hallgatva büszkén ismerhettek rá saját rokonaikra.

Történelmi háttér

A 534–537. sorokban leírt "más rendölés" a katonai rugalmasság tankönyvi példája. A korszakban sok vár azért esett el, mert a katonák mereven ragaszkodtak a saját bástyájukhoz, és nem voltak hajlandóak átmenni a szomszédos falszakaszra, ha azt áttörte az ellenség. Dobó István már az ostrom előtt tisztázta a katonáival: ha a kőfal leomlik, a korábbi beosztás megszűnik. Eger védelme így vált statikus várvédelemből dinamikus, folyamatosan mozgó és ellencsapásokat mérő krónikává, ahol a hús-vér emberek rugalmassága pótolta a szétlőtt kőfalakat.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

Kérdések

1. Történelem:

kényszermegoldást a „parasztnép” beosztása az ágyúk mellé, és mit árul el ez az egri vár valóságos felkészültségéről?

2. Irodalom:

Figyeld meg a 550–553. sorok belső rímeit és a „János” név monoton, mégis dicsőséges ismétlődését! Milyen hatást gyakorolhatott ez a korabeli hallgatóságra, amikor Tinódi lanttal a kezében énekelte ezt a lajstromot?

3. Kreativitás:

Képzeld el, hogy te vagy az egyik a kilenc hivatásos pattantyús közül, és Dobó odavezényel melléd öt remegő térdű, kapát-kaszát eldobott egri jobbágyot, hogy segítsenek az ágyúnál. Írd le 3 mondatban, hogyan fegyelmezed és rázod őket össze az első török ágyúlövés dörrenése előtt!

Minta Válaszok:

1. Történelem:

A parasztok tüzérségi beosztása óriási kockázattal járt, hiszen a puskapor kezelése, az ágyúk pontos célzása és újratöltése magas szintű szakértelmet igényelt, egyetlen hiba pedig felrobbanthatta az egész bástyát; ugyanakkor ez a kényszermegoldás megmutatja, hogy Eger a hivatásos katonák számát tekintve súlyos hiányokkal küzdött, és a győzelemhez elengedhetetlen volt a civil lakosság teljes körű, fegyelmezett hadra fogása.

2. Irodalom:

A „János” név ritmikus, kalapácsszerű ismétlődése egyfajta litániaszerű, ünnepélyes és hipnotikus hangulatot teremtett, amely a korabeli hallgatóságban a végtelen hősök menetelésének érzetét keltette. Emellett ez a név szerinti dicséret hatalmas érzelmi katarzist nyújtott a közönségnek, hiszen a közösség tagjai büszkén hallhatták a csatában elesett vagy győztes rokonaik, szomszédaik neveit a köztiszteletben álló krónikás szájából.

3. Kreativitás:

„Ide figyeljetek, földművesek, felejtsétek el a szántást, mert mostantól ez a bronzcsövű fenevad az igáslovatok!” – kiáltott rájuk a pattantyús, miközben izzadó kézzel a nehéz vastöltetet igazította. „Te, Gergő, a vizes kosarat fogod, ti ketten pedig úgy rántjátok hátra a kötelet lövés után, mintha az életetek múlna rajta – mert bizony azon múlik! Ha pontosan teszitek, amit mondok, a nap végén nem búza, hanem janicsárfej fog hullani a falak előtt, úgyhogy álljatok a sarkatokra!”